

Evaluering:

**Af forsøgsordning om anvendelse af peberspray
over for indsatte i visse fængsler og arresthuse**

**Direktoratet for Kriminalforsorgen
September 2010**

Kriminalforsorgen indførte den 1. oktober 2009 med hjemmel i straffuldbyrdelsesloven en 1-årig forsøgsordning om anvendelse af peberspray over for indsatte i visse fængsler og arresthuse ved bekendtgørelse nr. 939 af 30. september 2009.

Nedenstående evaluering er baseret på data for perioden 1. oktober 2009 til og med 15. september 2010.

Der har været 7 institutioner med i forsøgsordningen:

Statsfængslet Østjylland, Statsfængslet i Nyborg, Anstalten ved Herstedvester, Københavns Fængsler og Arresthusene i Køge, Randers og Odense.

Af disse har Anstalten ved Herstedvester som den eneste ikke haft nogen episoder overhovedet.

Formålet med forsøgsordningen var at belyse:

1. om indførsel af peberspray som magtmiddel kunne nedbringe antallet af øvrige magtanvendelser,
2. om pebersprayen kunne have en præventiv effekt i forhold til at skulle anvende anden fysisk magt, og endeligt
3. om det var anvendeligt som supplement til de muligheder, der allerede eksisterer.

Før etablering af forsøgsordningen havde Direktoratet undersøgt, hvilke erfaringer den svenske Kriminalforsorg samt Dansk Politi havde gjort sig i forbindelse med deres anvendelse af peberspray.

Især oplysningerne fra den svenske Kriminalforsorg var interessante, idet det fremgik, at antallet af øvrige magtanvendelser var dalet markant. Svenskerne konkluderede desuden, at pebersprayen havde en præventiv effekt.

Uddannelse af instruktører blev påbegyndt i august 2009 og herefter blev ca. 1000 fængselsbetjente uddannet i brugen. Pebersprayen blev gradvist taget i anvendelse i november måned 2009 og var fuldt implementeret på de udvalgte institutioner ved årets udgang.

Den første episode med anvendelse af peberspray fandt sted den 20. november 2009. Der har i perioden fra 1. oktober 2009 og til og med den 15. september 2010 været i alt 24 tilfælde af anvendelse af peberspray over for indsatte. Derudover har der været 22 tilfælde, hvor indsatte er blevet advaret om anvendelse af peberspray.

I de 24 tilfælde, hvor der er anvendt peberspray over for indsatte, har pebersprayen i langt de fleste tilfælde haft den ønskede effekt, nemlig at hindre yderligere magtanvendelse. Kun i enkelte tilfælde har det været nødvendigt at anvende yderligere magt, typisk fordi indsatte ikke er blevet eksponeret korrekt med pebersprayen – dvs. at indsatte ikke er blevet ramt i ansigtet.

I de 22 tilfælde, hvor indsatte er blevet advaret om anvendelse af peberspray, har virkningen været meget tilfredsstillende, idet de indsatte i stort set alle tilfælde har efterkommet personalets anvisninger, og det derfor ikke har været nødvendigt at anvende magt.

Det fremgår af de indberetninger, der efterfølgende er tilgået Direktoratet, at personalet ville have været nødsaget til at anvende fysisk magt i næsten alle ovenstående tilfælde, såfremt de ikke havde haft peberspray. Det er derfor opfattelsen, at pebersprayen har den ønskede præventive effekt.

Set i lyset af de erfaringer, der har været i Sverige samt hos dansk politi, havde Kriminalforsorgen forventet, at der ville være en vis procentdel af personalet, der ville blive sekundært eksponeret (blive ramt af peberspray ved et uheld). Dette har ikke været tilfældet, idet der angiveligt kun har været 1 episode, hvor personale er blevet eksponeret. Det tyder derfor på, at personalet er omhyggelig, når de anvender peberspray, og at uddannelsen er tilstrækkelig.

Personalet har, med en enkelt undtagelse, anvendt pebersprayeren efter de udstukne retningslinjer. I et enkelt tilfælde vurderede personalet, at de var nødsaget til at anvende peberspray mod en voldsom indsat, der var anbragt i observationscelle. Indsatte var pålagt håndjern. Direktoratet er af den opfattelse, at mindre indgribende foranstaltninger havde været tilstrækkelige i den konkrete episode. Direktoratet meddelte dette til institutionens leder og udtalte kritik af håndteringen af episoden og anmodede samtidig lederen om at indskærpe reglerne om anvendelse af peberspray for personalet.

Der har kun været en enkelt klage fra en indsat, der er blevet eksponeret med peberspray i Kriminalforsorgen. Denne klage førte ikke til kritik af personalet, idet det af den efterfølgende rapport fremgik, at anvendelsen havde været påkrævet.

Institutionernes evaluering af forsøgsperioden.

I forbindelse med denne evaluering er der udsendt et evalueringsskema til de involverede institutioner. Skemaet indeholder 20 spørgsmål. Skemaet er udsendt for at få en så bred og fyldestgørende evaluering som muligt og for at sikre, at alle aspekter omkring brugen af peberspray i forsøgsperioden bliver belyst.

De involverede institutioner er alle af den opfattelse, at pebersprayeren har været tryghedsskabende for personalet.

Praktiske forhold:

I forsøgsperioden har personalet ikke haft peberspray som personlig udrustning, men det er blevet udleveret, hvis der konkret har foreligget en særlig risikosituation. Samtlige institutioner har i evalueringen tilkendegivet, at de ønsker mulighed for mere generelt at kunne udlevere peberspray til personalet, således at der bliver en adgang til, at personalet på særlige afdelinger kan bære pebersprayeren som personlig udrustning.

Institutionerne mener, at man på den måde vil udnytte det tryghedsskabende element endnu mere. Institutionerne er ydermere af den opfattelse, at det, at de indsatte kan se, at personalet er udstyret med peberspray, styrker den præventive effekt.

Der er bred enighed om, at der har været en præventiv effekt. Det er ikke muligt at sætte tal på, hvor mange magtanvendelser institutionerne har undgået i forsøgsperioden som følge af forsøgsordningen med peberspray.

Institutionerne mener alle, at det er nyttigt at have peberspray som magtmiddel og vil meget gerne beholde denne mulighed. Flere er af den opfattelse, at det er et mere skånsomt magtmiddel end almindelig magtanvendelse, hvor der anvendes greb og anden fysisk magt, som øger risikoen for, at indsatte og ansatte kommer til skade. I den sammenhæng bør det nævnes, at der i forsøgsperioden ikke har været tilfælde, hvor hverken indsatte eller ansatte er kommet til skade som følge af anvendelse af peberspray.

Flere mener, at de har undgået adskillige episoder, og de større institutioner oplyser, at det har gjort det muligt at kontrollere større forsamlinger af indsatte på en mere effektiv måde (herunder løse konflikter på gårdture, hvor Kriminalforsorgen erfaringsmæssigt jævnligt har oplevet problemer tidligere, idet der typisk er mange indsatte samlet, og det kan være svært for personalet at håndtere).

Institutionerne har samstemmende oplyst, at forventningerne til magtmidlet er blevet indfriet i høj grad.

Lægetilsyn:

I forsøgsperioden har det været et krav, at en indsat, som har været eksponeret med peberspray, efterfølgende skulle tilses af en læge for på den måde at sikre, at indsatte ikke efterfølgende fik skader eller varige mén som følge af eksponeringen eller andre former for bivirkninger. Denne regel er blevet overholdt, med én enkelt undtagelse. Dette blev efterfølgende påtalt af Direktoratet, og indsatte blev dagen efter eksponeringen tilset af lægen.

Institutionerne udtaler i evalueringen, at det burde være tilstrækkeligt, at indsatte tilses af en sygeplejerske. Institutionerne oplyser, at saneringen af de indsatte forløber meget tilfredsstillende, at der ikke har været indsatte, som har lidt overlast eller klaget over efterfølgende smerter og ubehag, og at en sygeplejerske derfor burde kunne klare et sådant tilsyn.

De fleste institutioner har ikke fast læge tilknyttet, og de har derfor haft problemer i tilfælde, hvor vagtlægen ikke kunne komme, hvorfor disse institutioner efterfølgende var nødt til at transportere indsatte til skadestuen for at få det krævede lægelige tilsyn.

Dette kan være et problem i nogle af de lukkede statsfængsler og arresthuse, hvor der ofte er hårdt belastede indsatte, som i værste tilfælde kunne tænkes at ville spekulere i at udnytte denne mulighed for at komme ud af fængslet. Det fremgår af rapporterne, at flere indsatte ikke ønsker at tale med lægen, men at de bare vil sidde på cellen med en spand vand.

Der har ikke været nogen form for skader eller komplikationer for de indsatte, som i forsøgsperioden har været eksponeret.

Uddannelse:

Direktoratet har lagt stor vægt på, at uddannelsen af personalet blev prioriteret højt, og at det udsendte undervisningsmateriale var fyldestgørende. Institutionerne har oplyst, at de er meget tilfredse med både undervisning og materiale, og der er ikke ønsket om, at noget af dette skal ændres.

Føringsmiddel (holder til peberspray):

Der har i forsøgsperioden været anvendt flere forskellige slags føringsmidler, idet den første type ikke var så praktisk som først antaget. Der er nu fundet en brugbar model, som opfylder de behov, Kriminalforsorgen har.

Konklusion.

Direktoratet for Kriminalforsorgen er af den opfattelse, at forsøgsperioden med peberspray til fulde har opfyldt de på forhånd stillede forventninger.

Pebersprayen har haft den ønskede effekt og virkning, nemlig primært at virke præventivt og i øvrigt at have pacificeret indsatte, således at yderligere magtanvendelse ikke har været nødvendig.

Der har ikke været problemer som sekundær eksponering eller misbrug. Alle regler er overholdt, og kravene om indberetning er blevet fulgt. Personalet udtaler samstemmende, at de føler sig mere trygge, og at pebersprayen kan være medvirkende til at undgå, at tilspidsede situationer optræder yderligere.

Det bør overvejes, hvorvidt der fortsat skal kræves lægetilsyn efter eksponering. De hidtidige erfaringer taler for, at lægetilsyn ikke bør være obligatorisk, men at der ved anvendelse af peberspray skal gennemføres lægetilsyn i overensstemmelse med de almindelige regler om lægetilsyn i forbindelse med magtanvendelse i straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 4. Efter denne bestemmelse skal der gennemføres lægetilsyn efter magtanvendelse, hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anvendelsen af magt, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp.

I den 1-årige forsøgsperiode har peberspray gennemsnitligt været anvendt ca. 1 gang om ugen. Dette kan ingen måde give anledning til betænkeligheder.

Den samlede konklusion af forsøget er, at peberspray bør indføres som et permanent magtmiddel i alle fængsler og arresthuse i Kriminalforsorgen.

